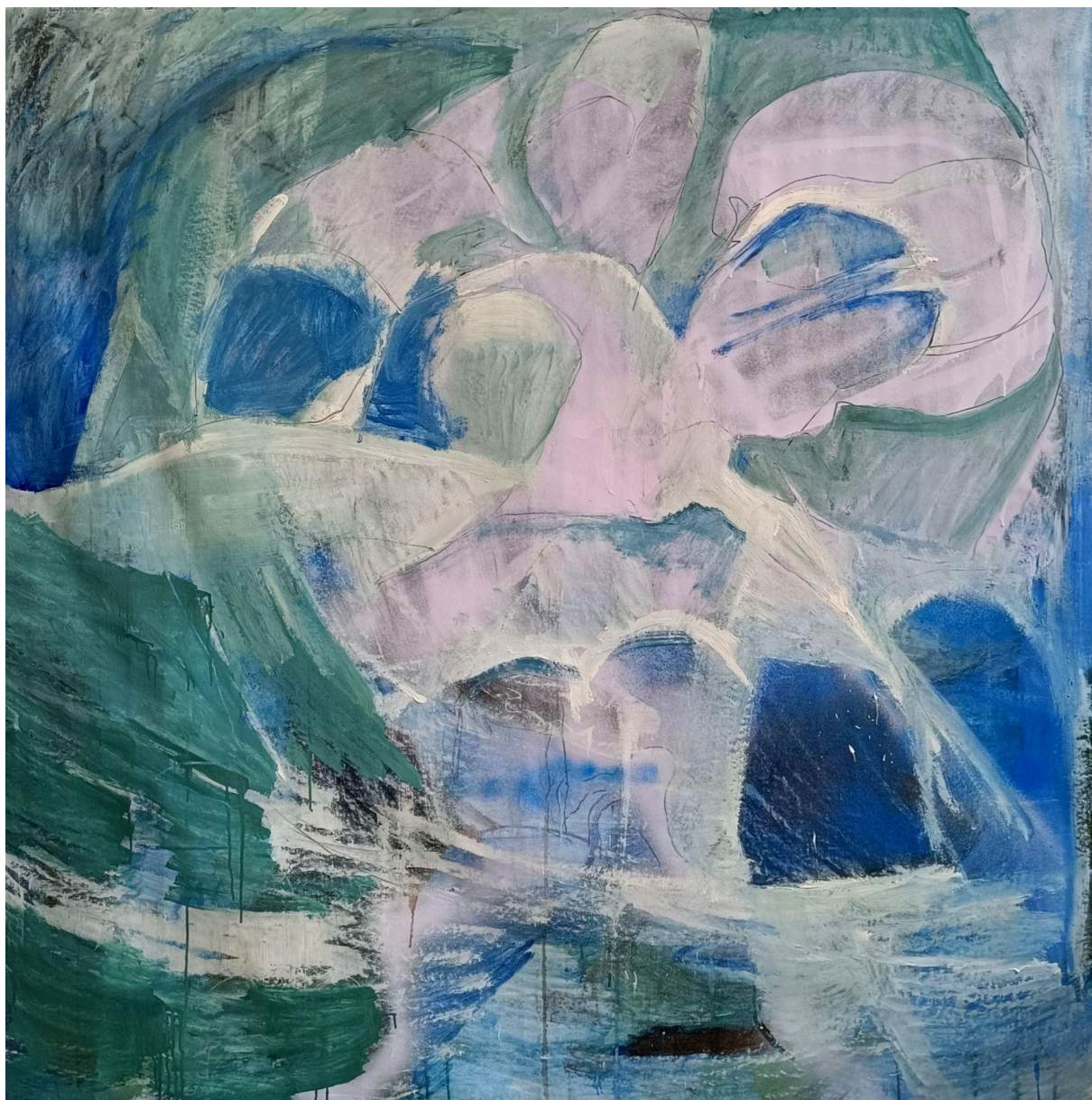

A halál metafizikai aspektusai,
megközelítési lehetőségei a kortárs
művészetben

Bokody Ákos

2023

1, Bevezetés

A munkám elkészítése közben, valamint a folyamatra való reflektálás során a Tibeti Halottaskönyvből indultam ki. További inspirációim a magyar tradicionalista iskola alkotói és gondolkodói, úgy mint például Hamvas Béla, László András és Baranyi Tibor Imre. Célom, hogy az általuk felvázolt hagyomány központú létfelfogást adaptáljam a művészetembe. Ezáltal lehetségessé válik a jelenlegi kortárs tendenciák és problémák alternatív megközelítése, nem csak művészeti, hanem lélektani és spirituális szempontból is..

2. A műalkotás technikai leírása

Az alkotásom egy $1,6 \times 1,6$ méteres festmény, amely egy alapozott vászonra készült. A vászon nincs felfeszítve, az alja és a teteje egy faléchez van erősítve. A felületre először olajfestékkel dolgoztam, majd a matériát összedolgoztam alapozófestékkel. Emellett több gesztust is karcolással hoztam létre a még száradó festékbe, ehhez az egyik ecsetemnek a végét használtam. A kép címe az, hogy *Mivan*, mely kérdés azt az állapotot hivatot kifejezni, amikor a katarzisélmény során az ember megkérdőjelez magában dolgokat.

A képem egy absztrakt alkotás, amely különböző koponya- és testrészleteket tartalmaz. Ezeknek az elemeknek a formai célja az, hogy keretrendszer adjon a halál témájának vizsgálatához. A testelemek a lényem ego részének (be)zártóságát jelképezik, az absztrakt kifejezőmód pedig a testen felüli élményt, a fizikai korlátokból való kitörést, felszabadulást. Kifejezi még a dinamikát és katarzist, amely szükségszerű állomása a megbékéléshez vezető útnak.

A színvilágot illetően a kék-zöld-ibolya színállással dolgoztam, hangsúlyt helyezve a tiszta színek fehér színnel való keverésére és a kontraszthatások kialakítására. Az így létrejövő színharmónia ösztönös döntések eredménye, az alkotás kezdetekor nem szándékoztam szimbolikus jelentést adni a színeknek. Azonban úgy gondolom, hogy az utólagos elemzés segítheti a kép érzelmi világának feltérképezést, ha röviden megvizsgálom a színálláshoz tartozó szimbolikát. Molnár Sándor *A festészet tanítása* című könyvében az alábbi módon vélekedik erről a három színről: a kék szín a befelé fordulás, a hit, a szellem, a halhatatlanság, a lélek színe. Melankolikus, nyugodt, "megelégedett" szín. Nagy csendesség és hűvösség árad belőle. Nyugtatóan hat, idegesség, gyulladás ellen jó, gennyes állapotokon

segít. Negatív aspektusában a babona, a félelem, az elveszettség színe. A zöld szín a növényvilág, a termékenység, nyugalom, a fizikai kiegyensúlyozottság, a harmónia és a béke színe. Diszharmonikusan a közönségesség, ordenáriság és a butaság színe. Az ibolya a belső megtisztulás, a szellemi ébredés és felszabadulás színe. Halál, sötétség, nehézségek, fájdalmak kifejezője lehet a negatív oldalon. Ha mindhárom szín negatív aspektusait egy csokorba sűrítjük, majd utána elvégezzük ugyanezt a műveletet a pozitív tulajdonságokkal is, akkor az alábbi ív rajzolódik ki: a bennem lévő félelem és elveszettség érzése elsötétíti az elmém, ebben az állapotban tartózkodni fájdalmas és nehéz. Befelé fordulva, a téves és buta gondolatokat elcsendesítve megtörténik a szellemi felébredés, amit a megtisztulás követ. Miután legyőztem a démonaimat nyugalomra és békére lelek. A fehér szín összetartó struktúraként jelenik meg, és mint metafizikai végcél. A fehér a fény színe, a szellemi tisztaság és éberség színe, az Isteni energiák megtestesítője.

3. A halál metafizikai aspektusai

A halált leggyakrabban az ember fizikai életének végét jelentő biológiai állapotnak tekintik, amikor a test működése leáll. Szakrális értelemben a földi, materiális lét végét jelentő tudatállapot, amely után a túlvilági lét következik. Ez már vallás és hagyomány, valamint a személyes hit függvényében létrejövő egyéni kép és álláspont, hogy ki mit tekint túlvilágnak, hogyan vízionálja azt. Az elmúlt hónapokban a Tibeti Halottaskönyvet tanulmányoztam, hogy közelebb kerüljek ahhoz a megismeréshez, hogy mi is történik a halál pillanatában. A könyv részletesen leírja, hogy a halál beteljesülésekor, illetve az átmeneti létsíkon (bardo) milyen gyakorlatokat és imákat kell végezni a sikeres megszabadulás érdekében. Vagyis a halál mozzanata az elengedés. Elsősorban a fizikai, halandó élet elengedése, és az ezzel járó katarzis. Ha a szellem nem képes a megszabadulásra, akkor a bardóban még mindig lehetősége van erre, ha elengedi földi vágyait és dühét, akkor kiszakad a létforgatag örök körforgásából (samsara). Ezáltal kijelenthető, hogy a halál az a mozzanat, amivel a szellem teljes megszabadulása elérhető az elengedés által. Az elengedés a halandó élet fontos és állandó tényezője. A születés az első halál. A csecsemő elengedi az anyaméh biztonságát jelentő zárt világát, és az ismeretlen külvilágba távozik. Vagyis mondhatni az addigi énje és vélt élete megszűnik, vagyis meghal. A példa folytatható lenne bármelyik életszakasszal, vagy akár materiális tényezővel. Az ember elengedi az általános iskolát, középiskolát, az

egyetemet, egy munkahelyet, párkapcsolati szakítás során a partnerét, konfliktus során megbékél és megbocsát.

A Tibeti Halottaskönyv a halálra való tudatos felkészüléshez nyújt útmutatókat és gyakorlatokat. A benne taglalt halál-felfogás célja a szellem megtisztítása és a tudat csiszolása az elengedés jegyében. Úgy gondolom, hogy a művész a művészet által képes ugyanezt a mozzanatot megélni alkotás közben. Az alkotás a művész segítségére lehet amikor el kell engedjen egy régóta hordozott fájdalmas tapasztalatot, képessé teheti a komfortzónából való kilépésre. Képessé teheti a szellemi megszabadulásra, a belső démonokkal vívott harc győzelmére. Ehhez azonban az addigi énjének problémás oldalának meg kell halnia. A halál művészeti felhasználása egy önfelszabadító folyamat hasznos eszközévé válhat.

4. A halál megközelítési lehetőségei a kortárs művészetben

Az általam felvázolt halál-felfogás művészeti célja egy olyan alternatíva bemutatása, mely az emberi kultúra hagyományaiból merítkezik. A 21. századi modern művészet szemben áll a hagyományos vallási és mágikus felfogással, amelyek régebben mélyen gyökereztek a művészeti kifejezésben. A múltban a szellemi erők tisztelete a mindennapok része volt. A modernitás tabuként kezel mindent, ami a materiális világon túl van, vagyis szellemi. A transzcendens helyett a tudományban hisz. A tudomány vívmányai rendkívül értékes tudást és eszközöket biztosítanak az emberiség számára, azonban úgy gondolom, hogy korlátok közé is szorít. Az egyensúly az anyagi világ és a szellemi erők egyidejű uralásában rejlik.

A kortárs művészet fő sodrása jelenleg hasonló elveket vall. A művészet kezd túlságosan is tudományossá válni, merev keretek közé szorulni. Amennyiben a halál aspektusában vizsgáljuk ezt a helyzetet, akkor kijelenthető, hogy a kortárs művészet sokszor egy tetszhalott állapotban díszeleg. Túl esztétizáló, design felfogású, mondanivaló és tartalom nélküli túlfűtött konceptuális alkotások uralják a piacot, amelyek mellőzik a katarzist és a mély emberi érzelmeket. A művészet igazi célja, hogy előre mutasson, a fejlődést és érést indukálja.

A modern művészet egyes vonatkozásaiban a halálkultuszt élteti. A halálkultusz ebben a konnotációban egy negatív megközelítés, amely a pusztulást népszerűsíti. Számtalan film, sorozat szól zombi apokalipszisekről, ahol a világ a pusztulás szélén áll. A zombi egy szimbólum, amely az emberi élet elértéktelenedését és kiüresedését fejezi ki. Ezekben az

alkotásokban a néző felszabadulást érez a zombik fejbőlővése során. A zombi az állatvilágra lezüllött ember, metafora a fogyasztói társadalom ember tömegének tagjára. A zombi megölésével a zombi testébe zárt lélek megváltásra kerül. Az apokaliptikus művészet az emberiség mély problémáinak kivetülése. Ezek az alkotások nem mutatnak egzakt irányt afelé, hogy az emberiség hogyan válthatná meg önmagát és oldhatná meg a jelenlegi problémáit.

A vizsgált problémára a megoldást a transzcendens erőiben való hit újra felelevenítésében látom. A modern társadalom a fejlődés álarca mögé bújva fokozatosan építi le önmagát és veszíti el azt, ami emberré teszi. Az erényeit, érzelmeit, kapcsolatait, a kapcsolatot önmagával, az őt körülvevő környezettel. A művészet által teremtett katarzis nemcsak az egyén számára jelenthetnek gyógyulást, hanem közösségi szinten is hozzájárulhatnak a pozitív változásokhoz. Az emberiségnek el kell engednie a régóta hordozott fájdalmas tapasztalatait, ki kell lépnie a komfortzónájából. Győzelmet kell arasson a démonai felett, amik igába hajtják. A gyulladt és beteg energiáknak meg kell halniuk a szellemi megszabadulás jegyében.

5. Bibliográfia

Molnár Sándor: *A festészet tanítása*. Semmelweis Kiadó, Budapest, 2007. 40-41.

Tibeti halottaskönyv - A bardó tanítás nagykönyve. Szenzár Kiadó, Budapest, 2023. Ford.

Agócs Tamás